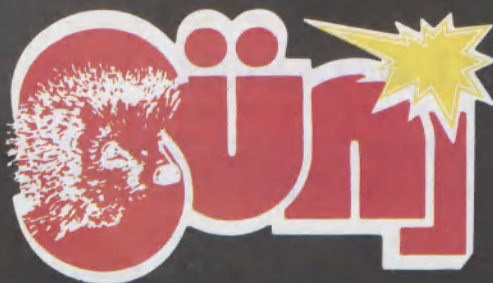

PARASZTOK, PÁSZTOROK

MIÉRT AZ EMBER?

VADON ÉLŐ KISMACSKÁK

FOTÓRIPORT AZ ANDOKBÓL

TERMÉSZETTUDOMÁNYRÓL FIATALOKNAK 1990. VI. ÉVFOLYAM

2

FEBRUÁR

ÁRA: 29,50 Ft

A kivágóhoz

A szárazföldi ragadozók közé a menyétféléket, cibetmacskaféléket, hiénákat, mosómedveféléket, medveféléket valamint a kutya- és macskaféléket soroljuk. A macskaféléket három csoportra oszthatjuk: kis-, közepes- és nagymacskákra.

A kismacskákról nagyon keveset tudunk. Még rendszertanuk sem tisztázott. Pontos és megbízható információk csak a fogságban tartott egyedekről állnak rendelkezésünkre. A szabad természetben élő macskákról még azt sem tudjuk biztosan, hány példányban fordulnak elő eredeti hazájukban.

A kivágót írta és fényképezte Kutunidisz Kiriakosz

Lesz egy állattani kisenciklopédiád!

Ha e számunktól kezdődően minden Sünitől gyűjtöd a kivágót, és a képeket sorrendbe teszed, az év végére lesz egy ritka emlősfajokat bemutató kisenciklopédiád. Sőt, decemberben könyvecskéd borítóját is közölni fogjuk. Ha ebbe bekegyed a kis lapokat, könyvtárad értékes kötettel bővül majd! A jövő évben pedig más állatcsoport bemutatását tervezzük. Jó gyűjtést kívánunk!

Európai süni / Nagy Gy. György

Mit szeretnétek?

Sokszor írtok nekünk, hogy erről arról szeretnétek a Sünitben olvas-

ni, esetleg képet is kértek. Ezért arra gondoltunk, hogy a decemberi számunkat — karácsonyi ajándékként — a ti kívánságaitok alapján állítjuk össze. Ha július 1-jéig megírjátok, hogy mi érdekel, mi megpróbáljuk a leggyakoribb és legérdekesebb kérésekből megszerkeszteni idei utolsó számunkat.

Vehetsz régi Sünit is!

Sokan fordulnak hozzánk levélben, telefonon, hogy régebbi Sünit szeretnének vásárolni. Egyelőre még csak Budapesten és Szegeden veheted meg a régi és az új számokat, mégpedig a Göncöl ajándékboltjában (Cím: Budapest XI., Fadrusz u. 14.) és a Szegedi Vadasparkban.

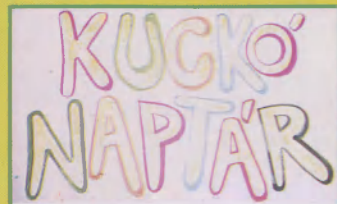
Felhívás

Kedves Gyerekek!

Az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat reklámajándékgyűjtő versenyt rendez általános iskolák részére. Jelentkezni lehet olyan gyűjteménnyel, amelynek tárgyain magyar vállalatok, gyá-

rak, politikai, kulturális szervezetek neve, hirdetése szerepel, valamint méretük és értékük nem haladja meg a figyelmességi ajándékozás mértékét.

A legnagyobb gyűjteményeket az IPV díjazza. A díjkiosztás 1990. március 19-én, az „Utazás '90” kiállítás IPV standján lesz. A részvételi feltételekről írásos tájékoztatót ad a reklámfőnökünk, vagy székházunk portája. Cím: 1149 Budapest XIV., Angol u. 22. A jelentkezési határidő a nagy érdeklődésre tekintettel meghosszabbítva 1990. február 25-ig.

PARASZTOK, PÁSZTOROK

A mi gyermekkorunkban még azt tanították, hogy az ember leigázza a természetet, ha kell lecsapolja a tengereket, eltéríti a folyókat, elmozdítja a hegyeket. Még egy emberöltőnyi idő sem telt el, s rá kellett döbbernünk, sokkal könnyebb megváltoztatni azt, amit a természet megalkotott, mint megőrizni olyannak, amilyennek ükapáink látták. A hatalmas völgyzáró gátak, a gigantikus városok, a füstölgő gyárkémények átrajzolták a világ térképét. Erdők, virágzó rétek tűntek el, megsérült a Föld ózonpajzsa, változóban az éghajlat. Irigykedve gondolhatunk vissza azokra az idilli időkre, amikor az emberiségnek az ereje és a tudása kevés volt ahhoz, hogy gyógyíthatatlan sebeket ejtsen a Föld arcán. Egyetlen ipari baleset fél országnyi területeket

fenyeget pusztulással. Száz évvel ezelőtt sokak szorgalmas munkája kellett ahhoz, hogy tönkretegyék egy táj élővilágát. De nem az új kor ipari társadalmi az elsők, amelyek maradandó károkat okoznak a természetben. Már a régi görögök is elég ügyesen forgatták a szekercét ahhoz, hogy városaik környékén elpusztítsák az erdőket. A kopár hellén táj néhány évszázad alatt vált olyanná, amilyennek ma ismerjük. Kivágták az erdőket, a legeltetés tönkretette a réteket, végül a víz lehordta a sziklákról a vékony termőréteget. Ma, amikor a civilizált világ atomerőmű-balesetekkel, vegyiüzem-robbanással teszi tönkre környezetünket, Afrikában még mindig 200 millió ember él abból, hogy felégeti, kiirtja az erdőt, a helyén egy-két évig műveli a földet, s amikor a

Vízidisznó-mészárlás

Ég az erdő!

Meghalt az erdő

Erdőirtás

talaj kimerült, új erdőt keres magának. Néhány évszázaddal ezelőtt ez a módszer még eltartotta a helybélieket, mára azonban annyira elszaporodott az erdős vidékek lakossága, hogy a fák már nem tudnak újra nőni, mire az emberek ismét visszatérnek a már használt területre. Azokban az időkben, amikor a természet még bírta a versenyt a csak lassan szaporodó emberiséggel, az efféle földművelés még környezetbarát módszernek számított. A csapadékosabb trópusi vidékeken mindenütt kialakult, és jól igazodott a helyi éghajlati viszonyokhoz. Az égetéses, irtásos földműveléshez aránylag nagy területre van szükség, ezért ott a népesség sohasem volt túl sűrű. A lakosság szétszóródva, kis falvakban, tanyákon él, és ritkán alakulnak ki jól szervezett társadalmak.

A nomád pásztorkodás éppen ellentéte az erdei földművelésnek. Félsvivatagos, fátlan vidékeken alakult ki ez az életforma. A füves síkságokon nagy létszámú, de kisebb csoportokra oszló pásztortársadalmak éltek, és élnek néhol ma is. A pásztornépek egyik legnagyobb gondja a távolságok legyőzése volt, ezért ott alakultak ki az első pásztortársadalmak, ahol megtanultak lovagolni. A mai pásztornépek néha egyetlen állatból; Szibériában a rénszarvasból, Kelet-Afrikában a szarvasmarhából, Észak-Afrikában a tevéből élnek. Az állat élelmet, gyapjút, bőrt ad. Még a trágyáját is felhasználják tüzelésre. A legelők dús füve sok állatot eltart, de a füves területek lakossága mégis igen gyér. Az év nagyobb részében a nomádok száz-kétszáz fős csoportokban járnak, s csak a jeles napokon gyűlnek össze nagyobb számban. Ott, ahol a nagy folyók vize lehetővé tette az öntözést, a földművelésnek az erdőirtásnál sokkal termelékenyebb formája alakulhatott ki. Ezek az öntözéses kultúrák erős társadalmakat alkotnak, jól szervezett munkával nagy tömegű terményt állítanak elő. Az ókori Egyiptomban, Mezopotámiában, Kínában, később Peruban működtek öntözéses társadalmak. E földrajzilag egymástól távol eső kultúrák hasonlósága azt bizonyítja, hogy a környezethez való alkalmazkodás alakította egyformává őket. Zsúfolt városokban élnek, népsűrűségük legalább ötszöröse az irtásos, égetéses földművelőkének.

Az emberi társadalmak kialakításába már a legkezdetibb időkben is beleszólt a környezet, a helyi természeti adottságok meghatározták az ott lehetséges társadalmi formákat. Ezek mindaddig fennmaradtak, amíg a történelmi feltételeik megvoltak, vagy amíg maguk körül jóvátehetően meg nem változtatták a környezetet.

Mezopotámiában például az öntözés hatására a termőföldek elszikessedtek, a kultúra hanyatlani kezdett, már az öntözőművek karbantartására sem maradt erő. Emiatt árvizek pusztítottak, majd a barbárok betörései végképp megpecsételték egy fejlett ókori civilizáció sorsát. A pászortársadalmak némelyikét az éghajlatváltozás szorította ki egykori lakóhelyeikről. A sivatagok terjeszkedése azonban nemcsak az éghajlatváltozás következménye, ebben közrejátszott az is, hogy a legeltetés végletesen kiszorolta az amúgy is gyér pusztai növényzetet.

Mára talán elfelejtettük, hogy az ember mennyire ki van szolgáltatva a természetnek. A gépek, vegyszerek jóvoltából látszólag függetleníteni tudjuk magunkat a környezeti hatásoktól. Szabályozzuk a folyókat, műtrágyákat használunk. A legeltetésnek vége, az állatokat zárt, ablaklan karámokban tartjuk. A gépek elvégzik az emberek helyett a legnehezebb munkát, a civilizáció vívmányai lassan eltüntetik a társadalmak közötti óriási különbségeket. De az erdőpusztulás, a termőföldek elsorvadása, a Föld légkörének felmelegedése arra int, talán mégsem csak jó, amit a civilizáció ad az emberiségnek. Időnként jó volna elnézni egy csobogó, tiszta vízü patakot, felülni egy ló hátára, eljátszani a gondolattal, hogy visszatérünk az ősi társadalmi formákhoz. Ez talán túl sok, de az igenis jó lenne, ha végleg lemondanánk arról, hogy átalakítsuk a Földet. A leigázási kísérleteket a természet mindig megbosszulja.

b. z.

Jan Vanek és Matyikó Tibor felvételei

Ősi hivatás

De jó lenne...

Miért az ember?

Így is megöljük az életet

A legtöbb ember bizonyára így osztaná fel az élőlényeket: növények — állatok — ember. A növények és az állatok közötti különbséget nem nehéz meghatározni. Ám, ha belegondolsz, láthatod, hogy az ember szervezete ugyanolyan felépítésű, mint az emlősállatoké. Miért hát ez a különválasztás? Talán egyszerűen abból ered, hogy az ember számára önmaga a legfontosabb? Vajon egy sün is így kiemelné magát?

A legtöbb állatnak van valamilyen különleges tulajdonsága, amely szinte minden esetben szorosan összefügg életmódjával. Mi volna ez az embernél? Talán a gondolkodás. Az, ahogyan használni tud tárgyakat eszközként, ahogy a maga hasznára tudja fordítani a természeti erőket.

Csodálatos még elképzelni is, ahogy egy barlanglakó állat köveket pattint olyan formájúra,

amilyennel ügyesebben tud vadászni, ahogy megszelídíti a tüzet, melytől minden állat fél, és véletlen felfedezések után tudatosan használja arra, hogy bizonyos kövekből fémeket olvasszon ki. Aztán egyre több felfedezést tesz, egyre több módszert dolgoz ki, míg eljut oda, hogy űrhajót és atombombát készít, és ki tudja, milyen találmányok követik majd ezeket...

Egyre biztonságosabb és kényelmesebb lakhelyeket épít, egyre többféle építménnyel irányítja a maga szolgálatába a természeti erőket, majd eljut oda, hogy a legnagyobb folyókra is gátakat emel, hatalmas ipari üzemeket, vagy éppen jól felszerelt kórházakat létesít.

Mindezek hatására hajlamos úgy érezni, kivált a Természetből, fölébe kerekedett annak. Ám számos jel mutatja, hogy ez nincs így!

A földrengésekkel és a vulkánkitörésekkel szem-

Környezetünk

ben a mai ember majdnem annyira kiszolgáltatott, mint kőpattintó őse volt. Egy-egy nagy vízi erőművel vagy más ipari létesítménnyel gyakran oly mértékben zavarjuk meg az élővilág és az élettelen környezet hihetetlenül bonyolult rendszerét, hogy a következményeket megjósolni sem tudjuk. Pedig ezek a következmények egyre több katasztrófát okoznak, egyre több emberéletet követelnek, egyre nagyobb területeket tesznek lakhatatlanná. Tehát nem a természeti katasztrófák jelentik a legnagyobb veszélyt. Az árvizeket ugyan javarészt megfékezük, de sokszor olyan áron, hogy a táplálékot termő földet tettük tönkre. Jó minőségű ivóvizet találni ma már nagyon nehéz a szennyezések miatt. Sok ipari nagyvárosban és környékén a levegő már szinte elviselhetetlen.

A legtöbb állat csak annyira alakítja át környezetét, hogy valamiféle lakhelyet építsen magának: lyukat ás a földbe, vagy fészket rak egy fa ágai közt. Néhány faj ugyan túllép ezen: a természet ház nagyságú várakat építenek, a hódok kis tavacskákat duzzasztanak a patakokra stb. Ám alig találni már a Földön olyan területet, amely érintetlen volna az ember erdőirtó vagy építkező tevékenységétől!

Féktelen természetátalakításunkkal önmagunk pusztaságát hoztuk minden korábbinál nagyobb veszélybe. Ha az ember csatára hívja a természetet, csak veszíthet. Az egyetlen lehetőség, ha megpróbálunk (újra) a természettel együtt élni, alázattal elfogadva annak alapvető törvényeit.

NAGY ÁGOSTON

Jiri Brunik és Jan Vanek felvételei

ÉP! NEMCSAK SZÉP!

elmex®

Aminfluorid tartalmú
gyógyhatású fogkrém

Az Elmex fogkrém használatával naponta 3x3 védőhatás éri a fogakat:

- növeli a fogzománc ellenállását
- gátolja az ínygyulladást,
- „gyógyítja” a kezdődő zománckárosodást!

CAOLA

Vadon élő kismacskák

Sivatagi hiúz vagy karakál

(*Felis caracal*)

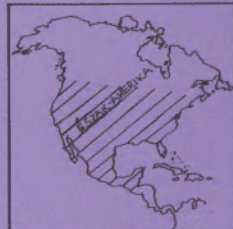
Kisebb, mint a többi hiúzfaj. Szőrzetének színezete élőhelyétől függően a vörösesbarnától a homoksárgára változik. Fekete színváltozata Ugandából és Dél-Afrikából ismert. Az egyik legvérengzőbb kismacskafaj. Testhossza 66–76 cm, farokhossza 22 cm, súlya 15–18 kg. Tápláléka: madarak, rágcsálók, törpeantilopok és nyulak. Kilenc alfaja ismert.

Vörös hiúz vagy bobcat

(*Felis rufus*)

Észak-Amerika egyes területein vadmacskának is nevezik. A kanadai hiúznál valamivel kisebb, ám fülén éppúgy megvan a hiúzokra jellemző szőrpamacs. Farka rövid, színe vidékenként más és más. A sivatagokban éppúgy megtalálható, mint az erdőkben vagy a préri egyes részein. Testhossza 61–105 cm, farokhossza 19 cm, súlya 14–25 kg. Tápláléka nyúl, rágcsálók, madár, hüllő és béka.

Geoffroy macska

(*Felis geoffroy*)

Argentína déli részén szőrzete ezüstszürke, míg az ettől északra élő bundája okkersárga. Testét és lábait apró foltok tarkítják. Farkán gyűrűk és foltok egyaránt vannak. Testhossza 55–65 cm, farokhossza mintegy 35 cm. Táplálékában madarak és kisemlősök egyaránt szerepelnek. Öt alfaja ismert.

Mocsári hiúz

(*Felis chaus*)

Színe a homoksárgától a sárgászürkén át, a barnáig változó. Fekete színváltozata is ismert. Régen a fáraók korában megszelídítették és vadászatokon apportírozásra is használták. A pár kizárólag párzási időben él együtt. Testhossza 65–95 cm, farokhossza 24–40 cm, testsúlya 15 kg körüli. Táplálékát rágcsálók, kis antilopok és madarak alkotják. Kilenc alfaja ismert.

Halászmacska

(*Felis viverrinus*)

Rendkívül ritka kismacskafaj. Szürkés szőrzetét fekete foltok borítják. Életmódja eltér a többi macskafélettől, ugyanis imádja a vizet, és fő tápláléka a hal! Lábujjai között úszóhártya található. Magányosan él, a pár csak párzási időben van együtt. Testhossza 75–86 cm, súlya 7,7–14 kg. A már említett halak mellett eszik békákat, madarakat, hüllőket és kisemlősöket is.

Rozsdafoltos macska

(*Felis rubiginosa*)

Bundájának alapszíne a szürkétől a barnáig változik. Nevét rozdsaszínű, barnás foltjairól kapta. Életmódja élőhelyenként más és más, például Dél-Indiában a nyílt területeket, míg Ceylon szigetén a sűrű erdőket kedveli. Testhossza 40–45 cm, farokhossza 24 cm. Elsősorban madarakat és kisemlősöket zsákmányol. Két alfaja ismert.

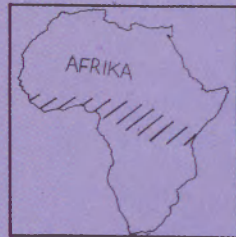
Manul (*Felis manul*)

Alig nagyobb, mint a házimacska. Feje széles, füle rövid, szeme meglepően nagy. Szőrzete hosszú, bundájának színe a világosszürkétől a homokszínűig változó. Farka feketén csíkozott. Testhossza 50—65 cm, farokhossza 21—31 cm, testsúlya 2,5—3,5 kg. Nyúlféléket, rágcsálókat, madarakat zsákmányol.

Afrikai aranymacska (*Felis aurata*)

Foltos bundájának alapszíne lehet szürkésbarna, ezüstszürke vagy sötétbarna. Fülének belső felülete fekete. Lábai hosszúak, viszont — testéhez viszonyítva — feje meglepően kicsi. Testhossza 65—95 cm, farokhossza 24—40 cm, testsúlya 15 kg körüli. Tápláléka rágcsálóból, törpe antilopokból és madarakból áll. Két alfaja van.

Hosszú farkú macska (*Felis wiedi*)

Sárgásbarna szőrzetét fekete, hosszúkás foltok tarkítják. Lábaiak belső felülete fehéres. Külsőre nagyon hasonlít az ocelotra, ám annál jóval kisebb és a farka is hosszabb. A kandúr jóval nagyobb a nősténynél. Testhossza 46—79 cm, farokhossza 38—51 cm. Zsákmánylistája változatos, madarakat, kisemlősöket, hüllőket és békákat egyaránt fogyaszt. Tíz alfaja ismert.

Lapos fejű macska (*Felis planiceps*)

Nagyjából házimacska méretű, rövid lábú macskafaj. Feje, homloka rendkívül lapos, nevét is erről az ismertetőjeléről kapta. Hosszú szőre vörösesbarna, lábainak belső fele sárgásbarna. Testhossza 53,3—60,9 cm, farokhossza 15—20 cm, súlya mintegy 3 kg. Békákkal, rágcsálókkal, madarakkal és kis mennyiségben halakkal táplálkozik.

PICTURE DICTIONARY

Vidáman, szórakozva tanulhattok angol nyelvet a
PICTURE DICTIONARY című képes angol szótárból,
amely kisiskolásoknak készült.

Ára 148,— forint.

Megrendelhető a kiadó címén:

OFFICINA NOVA KIADÓ

Kossuth Nyomda

1391 Budapest Pf. 226.

OFFICINA
NOVA

A TERMÉSZETNEK KISZOLGÁLTATOTT(?) ŐSEMBER

Ez a hölgy nem volt kiszolgáltatva a természetnek

A vadászat ősi mozdulatai National Geographic felvételek

Egy képet figyelek, sötét bőrű férfiak mutatják be a vadászat mozdulatait a fotografusnak. Egy afrikai törzs tagjai. Mindig azt mesélték, hogy az őskori embereket a természetnek való kiszolgáltatottság szorongatta. Furcsa, ahogy ezeket a vadászokat nézem, nem hiszem, hogy kiszolgáltatottak lennének.

A ma embere, ha túsarkú cipőjében kitipeg egy természetvédelmi terület szélére, valóban gyámtalan és védtelen. De ha kitennék az őserdőbe, kénytelen lenne újra ősi módon tüzet gyújtani, elkezdni újra tapasztalatokat szerezni, és talán még tisztelni is megtanulná a természetet. De nemcsak az újra visszaszokás nehézségei riasztanak el bennünket, ott lebeg felettünk egy láthatatlan pallos: ha történetesen vissza szeretnénk menni az őserdőbe, a barlangokba, ez nem volna lehetséges, a Föld nem tudná eltartani az emberiséget, nincs annyi vad, trópusi gyümölcs, annyi tiszta víz, ami ehhez kellene. Túlnőttük magunkat, az ember végleg a gépesített mezőgazdaság köldökzsinórjára szorult, és ez valóban kiszolgáltatottság.

Az ősember együtt élve a növényekkel és állatokkal, állandóan igénybe kellett, hogy vegye a természet adta lehetőségeket. Kőből szakócat, kovából pengét készített, étrendje a terített őserdő volt: húsos levelek, gyümölcsök, kigyók, békák, gombák, még a rovarok lárváit is elfogyasztotta. Háza a barlang, a mamutsontokból és -bőrökből összeállított kunyhó vagy a fűsátor volt. Pajzsot fakéregből, ékszer csigákból és fogakból készített. A régész ezek majd mindegyikének megtalálta nyomát a földben, s a tárgyak elmondják az ősember életét, sok helyet hagyva a fantáziának is.

Életük — ismerve a mai őserdei törzsek életét — nem örökké tartó, keserves gyűjtögetéssel telt. Lehetett hely benne a játéknak, táncnak, voltak akik azzal töltötték idejük egy részét, hogy megfessék a mindennapok életét, a vadászatot, az őseket. Az idő teret adott a gondolkodásnak és megszülettek a hiedelmek, a mondák, a világtörténelem első meséi. Ezek is tanúskodnak az ember és a természet bensőséges viszonyáról.

Ha összerakjuk ezt az érdekes életet, nemcsak saját múltunk megismeréséhez juthatunk közelebb, hanem a természethez is, tiszteletet tanulva őseinktől.

PATAKI ZSOLT

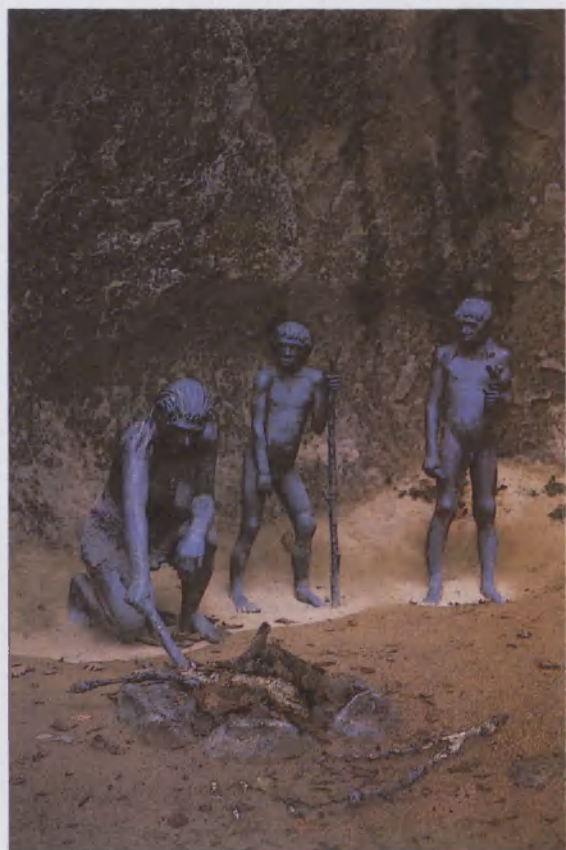

Őserdő Nikola Sztankovics felvétele

Tisztálkodás az őserdőben

Újra meg kéne tanulni így tüzet gyújtani

Fotoriport az Andokból

1. rész

Nikola Sztankovics felvételei

A boróka bogyója elveszi a fokhagyma jellegzetes szagát

A csipkebogyóból készült tea finom és egészséges is   **A csereszömrcét napjainkban újra használják**

ORROD TŐLE FOKHAGYMÁS!

„Állt a király udvarában egy különös fa. Ez a tövinél vékony volt, de fölfelé egyre vastagodott.”

A természet elemeit az emberek mindig beleszőtték jelképeikbe. Az ősi magyar hitvilág egyik fontos része például a világhegy közepén álló életfa, melynek gyümölcse táplál minden életet. Az emberek mesékkel, a természeti jelenségek megszemélyesítésével próbálták megmagyarázni mindennapi tapasztalataikat. Így lett egy indián mesében a borsó virágjából úrnő, a kukoricából uraság, s kettejük nászával magyarázza a mese azt a tapasztalatot, hogyha egymás mellé ültetjük a két növényt, a magasra növő kukorica hajtására felkapaszkodik a borsó.

Őseink rengeteg értékes tapasztalatot gyűjtöttek az őket körülvevő élővilágról, ezek rövid, elmés megfogalmazásai lehetnek a közmondások. Az egyik különös magyar mondás a varázslás, mágikus cselekvések világába visz bennünket: Így szól: „Orrod tőle fokhagymás!” Feltehető, hogy régen ezt a boszorkányoknak hitt személyeknek mondták, mert a néphit szerint a fokhagyma, sőt már a szaga is véd az „ártó gonoszoktól”. A mondás jelentése pedig az lehet: ne nyúlj hozzá, hiszen iktózol tőle! Ha boszorkányüzésre nem is, de nátha, influenza ellen feltétlenül jó gyógyszer a fokhagyma, mert a szagát okozó illóolaj antibiotikus hatású. S aki nem kedveli ezt a jellegzetes szagot, rágcsljon el néhány boróka-

gyót, mert az csökkenti a száj fokhagymaszagát. Említést érdemel a rozmaryn is. Népdalainkban a szerelemmel, szívfájdalommal kapcsolatos, s az orvosi gyakorlat azt igazolta, hogy javítja a vérkeringést, jó gyógyszer az alacsony vérnyomásra, bár a szerelmi bánatot nem gyógyítja — sajnos.

A magyar néphagyomány érdekes elemei a ráolvasások. Legtöbbjük nem más, mint pusztá babona, de néha akad kivétel. Kecskeméten és Kisújszálláson jegyezték fel például, hogy a hideglelés egy bodzafát átölelve így szólt: „Jó napot bodzafa, vendéget hoztam, a harmadnapos hideglelést. Akkor lejjen ki a hideg, amikor másodszor meglátlak!” Ez a különös cselekedet varázslás, de nem lehet véletlen, hogy a bodzához kötődik, mert már régen is tudták, hogy a bodza gyógyítja a „hideglelést”, megfázást, ugyanis a virágjából főzött tea izzasztó hatású, köhögés- és lázcsillapító.

Senki se higgye azonban, hogy a kukoricát felkapkodó tyúkok hozzák majd haza szeretteit, vagy beteg állatkáját bogáncsra lépéssel meggyógyíthatja. Ezek és a hozzájuk hasonló ráolvasások, babonák nem célravezetőek, pusztán mitikus örökségünk elemei. Bár valós alapjuk nincs, mégis érdemes őrizni őket, mert kultúránk fontos kincsei.

JÁGER EDIT

Matyikó Tibor és Nagy Gy. György felvételei

A kamilla, azaz orvosi székfű bevált gyógyszer

Halott, mint a dodó

Halott, mint a dodo — tartja az angol közmondás arról az állatfajról, amely már végérvényesen kipusztult. Sajnos napjainkban e szólást mind gyakrabban használják. Ilyenkor, év elején különféle statisztikák összegzik az elmúlt évek eredményeit, netán kudarcait. Nézzük tehát, hogy mit hozott az utóbbi egy-két esztendő!

Kezdjük mindjárt hazánk legnagyobb madarával, a tűzokkal! Ez óriásmadárból 1980-ban még 3600 kóborolt a pusztán, ám ma már annak is örülhetünk, ha 2400 „magyar” tűzok él. A vidráról nincsenek konkrét adataink, de a mind agasztóbbá váló vízszennyezések következtében számuk az elmúlt 30 évben legalább felével

csökkent. Az utolsó európai nyércet az ötvenes években látták — és lőtték! — hazánkban.

S most lássuk, mi a helyzet külföldön! Az őserdők katasztrofális zsugorodása következtében mind több állat pusztult ki és kerül a kihalás szélére. 1988-ban, csupán Brazíliában akkora őserdőterületet irtottak ki, mint Ausztria, Belgium, Dánia és Svájc területe együttvéve! S ekkor még nem beszélünk bolygónk más területeinek ilyesfajta kizsákmányolásáról.

Már-már frázisnak tűnik, de sajnos igaz, hogy a nagy testű állatfajoknak ötödét-nyolcadát a közvetlen kipusztulás veszélye fenyegeti — s mindez nekünk, embereknek „köszönhető”. A zooló-

A páncélos orrszarvút túlkéért vadásszák

Észak-Afrika lakója a mendes antilop

Az új-zélandi huját is az ember irtotta ki

Az európai vidra is veszélybe került

A bengál tigris sorsa megnyugtatóan rendeződött

gusok nagy igyekezete ellenére még mindig kétséges a mintegy 30 példányban élő lármás daru és a tucatnyi kaliforniai kondor sorsa. Valószínű, hogy bennük már nem sokáig gyönyörködhetünk. Az arab bejza (*Oryx leucoryx*) a szabad természetben már egyszer kipusztult, néhány éve telepítették vissza néhány példányukat különféle állatkertekből eredeti élőhelyükre, Arábiába. A bejzák teljes állománya azonban még a háromszázat sem éri el. A Szaharában élő mendes antilopból (*Addax nasomaculatus*) is jó, ha még ezer példány él. Szerencsére a faj állatkerti állománya meglehetősen nagy. A kelet-afrikai széles szájú orrszarvú állománya 1980-ban 820 példány volt, míg a szumátriai orrszarvúé 1988-ban 500—700 példány. (Az elefántok-

ról és keskeny szájú orrszarvúkról januári számunkban már írtunk.)

A tigrisek megmentésére indított akció úgy tűnik sikerrel járt, ám a jávai és szumátriai tigrisek sorsa még mindig kétséges. A legkisebb tigris alfaj, a Bali szigetén honos nagymacska pedig éppen századunk hetvenes éveiben pusztult ki.

1981-ig, alig háromszáz év alatt az ember 153 madár- és 83 emlősfajt, illetve alfajt pusztított ki, az alsóbbrendű, de annál fontosabb organizmusok között véghez vitt pusztításunk pedig felmérhetetlen. S e szomorú folyamat azóta nemhogy megállt volna, hanem még fel is gyorsult...

KOVÁCS ZSOLT
A szerző felvételei

A lábadozó „huszonegyes”

A „harmincas” hím befogása Das Tier felvétel

A huszonegyes „párduc”

A huszonegyes párduc súlyos autóbalesetből lábadozik. Sérülten, véresen találtak rá a kutatók a bozótban, életét csak annak köszönheti, hogy rádió adó-vevővel felszerelt nyakörvet viselt. Azóta eltelt egy év, és a huszonegyes párduc hamarosan elhagyhatja a kórházi ketrecet, összefort csontokkal, egészségesen és szabadon.

A huszonegyes párduc valójában nem is párduc. Amit Amerikában gyakorta párducnak neveznek, az ugyanis nem más, mint a floridai puma (*Felis concolor coryi*), Észak-Amerika hatalmas „kismacskájának” ritka alfaja. Igen, kismacskájának, mert bár a puma méretei veteksziknek a leopárdéval, rendszertanilag mégsem sorolható a nagymacskák közé. Így hát a floridai puma is, a felnőtt kandúrok 60 kilogrammos testsúlya, 70 centiméteres marmagassága és kétméteres testhossza ellenére inkább tekinthető a házimacska nagybátyjának, mintsem az oroszlán unokaöccsének. Háta vörösesbarna, oldala okkersárga, hasa világosszürke, fejformája pedig sokban eltér a törzsalak-pumák koponyájától. És van még egy jellemző tulajdonsága: az egész világon csak ötven példány él belőle. A múlt században a floridai „párduc” elterjedése Floridától Tenesseeen keresztül egészen Texasig terjedt. Hogy napjainkra ez az egykor hatalmas állomány így megfogyatkozott, annak oka egyrészt a kíméletlen

pusztítás (minden egyes puma fejére vérdíjat tűztek ki), másrészt az, hogy míg északi rokonai jórészt háborítatlan vadonban élnek, a floridai puma vadászterületeit keresztül-kasul szelik az országutak. Az orvvadászat mellett ma az autóbaleset jelenti a legnagyobb veszélyt a megmaradt ötven macskára. Ráadásul a pumák meglehetősen nagyétkűek: jobb híján beérik ugyan nyúllal, mosómedvével és más apróvaddal is, igazi zsákmányállatuk azonban a szarvas és a vaddisznó, amelyekből az egészséges „párduc” hét—tíz naponta elejt egyet. Kevésnek tűnik hát az Everglades Nemzeti Park, a tudósok szeretnék még két védelmi területet biztosítani számukra, Észak-Floridában és Dél-Georgiában. Ez azért is fontos lenne, mert a jelenlegi ötven példány semmiképpen sem elég az alfaj biztonságos fennmaradásához. Legalább háromszáz állatra lenne szükség ahhoz, hogy a rokontenyésztés miatt az állomány le ne romoljék.

Nem sok állatkert dicsekedhet azzal, hogy floridai pumát mutat be közönségének: a lábadozó „huszonegyesen” kívül összesen egy példány él fogságban. Ez egy Big Guy nevű öreg kandúr, aki — szintén autóbaleset következtében — olyan súlyosan megsérült, hogy sohasem térhet vissza a természetbe. Ő az ötvenegyedik floridai „párduc”.

MIRTSE ÁRON

CALDERONIKA
kísérletező elektronikai játék

A CALDERONIKA kapható budapesti boltjainkban:
VI. Népköztársaság útja 12.
VIII. Rákóczi út 5.
VIII. Mező Imre út 3.

**CALDERONI MŰSZER-, TANESZKÖZGYÁRTÓ
ÉS FORGALMAZÓ VÁLLALAT**
Budapest VIII., Szentkirályi utca 8.
Telefon: 138-3744

Márciusi védett növények

Ha még hótakaró borítja a tájat, akkor is megcsodálhatod a szúrós csodabogyót. Ez a fásodó szárú növény testvéralfajával, a lónyelvű csodabogyóval azért különleges, mert nincsenek levelei. Amit első pillanatban leveleknek vélnénk, azok másodult szárazak. Ezért tűnik úgy, mintha egy-egy virág a „levelek” közepéből eredne. Ha szerencsés vagy, megtalálhatod a tavalyi termést, amely korallpiros bogyók formájában pompázik a sötétzöld „leveleken”. Már az ókorban ismert volt, gyökerét hasajtó hatása miatt gyűjtötték. Régi magyar neve Meliusz Péter Herbáriumában egértövis volt. Védett! Míg csodabogyókkal a Dunántúlon találkozhat, a pirosló hunyor az Északi-középhegységben a legelterjedtebb. Megismerni nagy, tenyérhez hasonló levele, és pirosló vagy ibolyáslila csészelevelei alapján lehet, amelyek megszólalásig hasonlítanak a virágsziromhoz. A népi gyógyászatban kehgyökér, táragy, hólyaggyökér a neve. Mérgező voltára vonatkozik görög eredetű neve, a helleborus; amely ételmérgezést jelent. Ezt a növényt se szedd le!

RUPRECHT KATALIN

Fekete kőköröscin /Matyikó Tibor

Egy természettudós utazásai (1. rész)

1819-et írtak. Kellemesen meleg, nyári idő volt a walesi tengerparton, a víz felől szelíd hullámokat borzoló szél fújt. Egy kisfiú sétált a

vízparton, s az apály által itthagytott tárgyakat vizsgálhatta: kagylóteknőket, moszatokat, törött csigaházakat, medúzák kocsonyás maradványait, s számtalan izgalmas dolgot. A fiúcska a Darwin család ifjabb fiúgyermeké, Charles volt. Mindent összegyűjtött, elsősorban egy „nagy fekete-vörös, szipókás rovat”. Legalábbis így írta le 57 évvel később a már öreg tudós a vágyott ízeltlábút, visszaemlékezve gyermekkorára. Bizonyára ma is fel-alá rohangálnak az Ír-tenger partján ezek a fekete-vörös, szipókás csodalények, nem tudván, hogy az őseiket kergető kisfiú ekkora változást hozott a világba, melybe ők is beletartoznak.

Nevéhez fűződik „A fajok eredete” című könyv, amelyben elsőként írja le, bizonyító erejű részletekkel alátámasztva az élővilág folytonos fejlődésének, új fajok keletkezésének, az alkalmasabbak kiválasztásának elvét. Ahhoz, hogy ez a „mindennapi” fiú így felfoghassa a világot, bizonyára kellett néhány igen hasznos tulajdonságának is lennie, de ezeken túl, kellett egy óriási lehetőség, amit egy világkörüli út formájában kapott meg. 22 éves volt, amikor egy őszi napon levelet kapott kedves egyetemi tanárától, Henslow professzortól. Henslow őt javasolta a világkörüli útra induló „Beagle” (magyarul: vadászkapó) hajó üres kutatói helyére. Apja először nem akarta elengedni, de nagybátyja rábeszélésének engedett, így a fiatal Darwin nekivágott az ötéves hajóútnak. Az út az angliai Plymthból indult 1831 karácsonya után, és 1836 október elején ért haza. Közben átvágtak az Atlanti-óceánon és Dél-Amerika partvonalát követve lehajóztak Tűzföldre. A földrész nyugati oldalára csak 1834-ben hajóztak át, addig jókora szárazföldi területet is bejártak. 1834–35-ben végigjárták Chilét és Perut, eljutottak a Galápagos-szigetekre, és átvágtak a Csendes-óceánon Új-Zélandig hajóztak. Az 1836-os évet Ausztráliában kezdték, és azt délről megkerülve elindultak Afrika felé. A Jóréménység fokát 1836. május 31-én látták meg, de két hónap múlva már újra Brazíliában voltak, ahonnan az Azori-szigeteken át

jutottak Angliába, 1836. október 2-án.

Az út során Darwin temérdek tudományos megfigyelést tett, a hajó legénysége és kapitánya pedig tengerészeti méréseket végzett. Ha velünk tartasz, az út kalandjait Te is végigkövetheted.

Feladat: Rajzold le Darwin hajóját, a Beagle-t! Segítségül eláruljuk, hogy ez egy háromárbcos vitorlás volt.

Kérdéseink:

— Mi az apály és a dagály?

— Hol van az Ír-tenger?

— Melyik tengeráramlás húzódik a Brit-szigetek partjai előtt?

— Melyik állat nem él Angliában: gímszarvas, hermelin, hering-sirály, rénszarvas?

PATAKI ZSOLT — SZILÁGYI LÁSZLÓ

Újdonságok Szegeden!

A Dél-Amerikában élő apró testű majmocskák szinte mindenütt a világon „tamarin” gyűjtőnévvel illetik. Állatkertekben bizony ritkák, s szerencsésnek mondhatják magát az a park, amely netán egyszerre négy—öt fajt is be tud mutatni. A tamarinok tartására és tenyésztésére szakosodott Szegedi Vadasparkban azonban jelenleg nyolc fajuk él! Nemrégiben adták át külön épületüket, amelyben otthonosan mozognak e trópusi állatkák. A Tamarin-házban helyet kapott — egyebek mellett — a szőke oroszlanmajmocska (*Leontopithecus rosalia*), amelyből egy pár érkezett. Szintén nagy ritkaság a Durrell-féle Jersey-i állatkertből

Pamparóka/Kovács Zsolt

kihelyezett ezüst selyemmajmocska (*Callithrix argentata*) is. Mindkét faj egy nagy nemzetközi tenyésztési program keretében érkezett Szegedre.

A majmokon kívül más értékes állatfajokkal is gyarapodott az állatkert. Rotterdamból két fiatal mocsári hiúzt (*Felis chaus*), kaptak ajándékba. Az egyik példány a nagyon ritka, fekete színváltozathoz tartozik. Európába egyedülálló ritkaság is érkezett, a pamparóka (*Dusicyon gymnocercus*). A faj Dél-Amerikában él.

Láthatatlan társbélők

Földünkön nem csupán a mindenki által jól ismert élőlények, növények és állatok élnek, hanem pincy, csak mikroszkóppal látható parányok is, amelyek egyszámú mérhetetlenül több, mint az összes, magasabbrendű állat és növény együttvéve. A földi életben játszott szerepük óriási, hiszen jelenlétük nélkül talán nem alakulhatott volna ki a magasabbrendű élet. Ha még nem találtad volna ki, a „bacinak” becézett baktériumokról van szó.

A baktériumok nagyon kezdetleges felépítésű élőlények, sem az állatok, sem pedig a növények közé nem tartoznak. Nagyon egyszerű felépítésűek, mindössze egyetlen sejtből állnak. Igaz, néha csoportokba rendeződnek, de ez esetben is valamennyi sejt külön-külön végzi minden fontos feladatát. A baktériumokkal először az ember születése során kerül kapcsolatba. A szülőcsatornán végighaladva bőrre tapadnak, majd az első belégzésnél a tüdőbe, légutakba és a szájjüregbe kerülnek. A születést követő néhány héten belül kialakul a bőrön, a szájon, orron és garatüregben, a légutakban, a belekben és az ivarszervekben egy-egy jellemző baktériumcsoport. Több tényezőtől függ, hogy milyen baktériumok élnek egy élőlény szervezetében. Például — esetekben — attól is, mennyi időt vagy és hol élsz? Ha távoli országba utazol, akkor is megváltozhat a benned élő baktériumcsoport összetétele. De egy

ilyen változáshoz elég egy betegség vagy nagyobb étrendváltás is. A túl sok antibiotikum szedése azzal a veszéllyel jár, hogy a hasznos baktériumok is elpusztulnak. A szervezetekben élő baktériumoknak többféle szerepük van. Egyes baktériumfajok gátolják a káros baktériumok elszaporodását. Ezek közül talán a legismertebb a lányok hüvelyében rendtartó baktérium, mely cukorból gyenge savat állít elő. A bélben élő baktériumoknak fontos szerep jut a különféle vitaminok (K, B6, B12), előállításában is. A legismertebb bélbaktérium az *Escherichia coli*, amely előfordulhat piszkos kútvízben is. Súlyos, magas lázzal járó betegséget okozhat. Természetesen a baktériumok hasznos és káros szerepéről könyveket lehetne írni, ám ahhoz, hogy észrevedd, a világ legfontosabb élőlényeinek nem muszáj a magasabb rendű fajok közül kikerülniük, talán e rövidke cikk is elegendő. SZEDLAI GYÖNGYI

A daru

A magyar nép kedves madarát, a darut világszerte a kipusztulás veszélye fenyegeti. Régen nem volt valamirevaló legény az, aki kalapján ne viselt volna darutollat. Egy szál szép dísztoll ára megegyezett egy süldő disznóéval! A gólya mellett talán a daru volt a legismertebb madár, hiszen sok szép vers és népdal is megemlékezik róla. A daru egykor Magyarországon nagy nádasokban, mocsárerdeiben is fészkelte. A tojó általában két tojást rakott. Táplálkozása eltér a gémekeitől vagy a gólyáétól, mivel szinte kizárólag csak magvakat, növényeket csipeget. A faj hazai sorsát leginkább előhelyének gyors összezsugorodása, majd eltűnése pecsételte meg. Magyarországon utolsó fészkeléseit 1906-ban a Hanságban és 1910-ben a balatoni Berek-erdőben figyelték meg. A múltban, évszázadokkal ezelőtt, sok ezer párban fészkeltek nálunk darvak, s bizony a szegényebb népréteg még meg is ette őket! Fiókaikat tömegével árusították a piacon. Sokszor háznál szelidítve tartották, hogy dísztollait az ősz folyamán eladják.

(Dísztollnak nevezzük a módosult, másodrendű evezőtollakat.) Bertandon de la Brocquiére, Fülöp, Burgundi herceg tanácsosa, Zsigmond király idejében, 1433-ban erről a következőket írja: „Szeged nyílt város, egyetlen, körülbelül másfél mérföldnyi hosszú utcából áll. Igen sok darvat, tüzöket fognak; egész piacot láttam tele ezen madarakkal. Azonban igen tisztátalanul készítik el, és éppen így eszik is meg őket.” Ma a daru hazánkban csupán átvonuló madár. Népes csapatainak krugatását szerencsére még minden ősszel és tavasszal hallhatod.

LELOVICH GYÖRGY

Szentpéteri József rajza

Ismét a búbos banka!

A Magyar Madártani Egyesület 1990-re is a búbos bankát (*Upupa epops*) választotta az év madarának. E tarka tollazatú, faodvakban, néha romok között fészkelő madár az utóbbi időben nagyon megritkult hazánkban. Ez indokolja, hogy védelmére mindent meg kell tenni; népszerűsíteni kell, védelmének módszereit kidolgozni, valamint mesterséges odúkat készíteni a fészkelőknek. Te is véd a búbos bankát, és persze az összes többi madarat is!

Hol a világ közepe?

Fogj meg egy radírt, tedd magad elé, és engedd el! Leesik. Nap mint nap számtalanszor látjuk e jelenséget, talán éppen ezért nem is tartjuk fontosnak. Természetesnek vesszük, hogy a tárgyak a Föld középpontja felé esnek. Vajon ennyire nagy jelentőségű a középpont? Találhatunk-e a Világegyetemben olyan kitüntetett pontot, amely középpontként viselkedik, például a testek feléje gyorsulnak? Először azt vizsgáljuk meg, hogy lehet-e a Föld középpont? Az ókorban úgy gondolták, igen, hiszen az égi objektumok egytől-egyig elmozdulni

látszanak körülöttünk. Könnyen meggyőződhetünk azonban arról, hogy a Föld nincs nyugalomban, tehát nem lehet kitüntetett pont. Vizsgáljuk meg a Hold mozgását! A Földet és a Holdat gravitációs erő fűzi össze, ez készíteti égi kísérőnket Föld körüli keringésre. Modellezzük ezt a mozgást! Biztosan ismered azt a játékot, amelynek lényege az, hogy jobb kézzel megfogod barátod jobb kezét, bal kézzel a balt, hátradóltók és elkezdtek forogni (simizni). Hamarosan elszédülsz, de sebjaj, kísérletezz tovább! Most válassz egy olyan társat, aki sokkal nehezebb nálad! (Otthon talán megfűzhető az egyik szülő.) A tapasztalat a következő: amikor körülbelül egyforma súlyúak voltak, a középpont körül keringtetek. A második esetben viszont inkább csak te pörögtél! Ugyanígy van a Hold és a Föld esetében is: közös tömegközéppont körül keringenek, de ez a középpont jóval közelebb van a Földhöz,

mint a Holdhoz, hiszen a Hold jóval kisebb tömegű. A Föld tehát egész biztosan nincs nyugalomban. Akkor talán az is lehet, hogy nem a Nap kering a Föld körül, bár így látjuk, hanem fordítva? Lehet, hogy ezen most nevensz, de érdekelt még nem volt ez a kérdés eldöntve. Kopernikusz (1473—1543) érdeme, hogy a helyes világmép elterjedt. Ő a Naprendszer középpontjába a Napot helyezte. A bolygók, holdak, üstökösök stb., mind a Nap körül keringenek, és tömegük a Naphoz képest elenyésző. Felvetődik a kérdés, hogy nem lehet-e a Nap a Világegyetem közepe? Ismét egy rövid kitérőt kell tennünk. Aki sokszor sétál az erdőben, az észrevehet egy teljesen hétköznapi, számunkra nagyon fontos jelenséget. (Gondolj csak a radírra! Egy jó természetbúvár járjon mindig nyitott szemmel. No és egy ifjú csillagásznak sem mindig kell az egekben járnia!)

Amit meg kell látni, az a következő: a „közeledő” fákat egyre távolabb látjuk egymástól, míg a távolodók rendre sűrűbben helyezkednek el. Vajon így van-e ez a csillagoknál is? William Herschel (1738—1822) megvizsgálta a körülöttünk lévő „csillagerdőt”. A Vega, Arcturus, Szíriusz és az Aldebaran éveken át tartó megfigyelése után arra a következtetésre jutott, hogy a látszó mozgásuk olyan, mint a fáké. Ez csak úgy lehet, ha a Nap a csillagok között elmozdul, mégpedig a Herkules csillagkép irányába. Tehát a Nap sem lehet a Világ közepe.

Most már elárulhatom, hogy nemcsak nekünk, de a csillagászoknak sem sikerült kitüntetett pontot találniuk a Világegyetemben. A mai ismereteink szerint elképzelhető, hogy a Világegyetem végtelen nagy kiterjedésű. Erre már Giordano Bruno is rájött a Középkorban, aki azt hirdette, hogy Napunk csupán egyetlen a sok közül, és végtelen sok lakott világ létezik. Ma már senkit sem égetnének el máglyán ezért a gondolatért, mint ahogyan ezt 1600-ban vele megtették.

Végül egy dolgot ne felejtj el: a mozgás viszonylagos, tehát minden attól függ, honnan nézzük. A Hold mozgását a Földhöz, míg a bolygók mozgását a Naphoz képest érdemes vizsgálunk. A középpontot mi választjuk meg.

PARAGI ZSOLT

Sky and Telescope felvétel

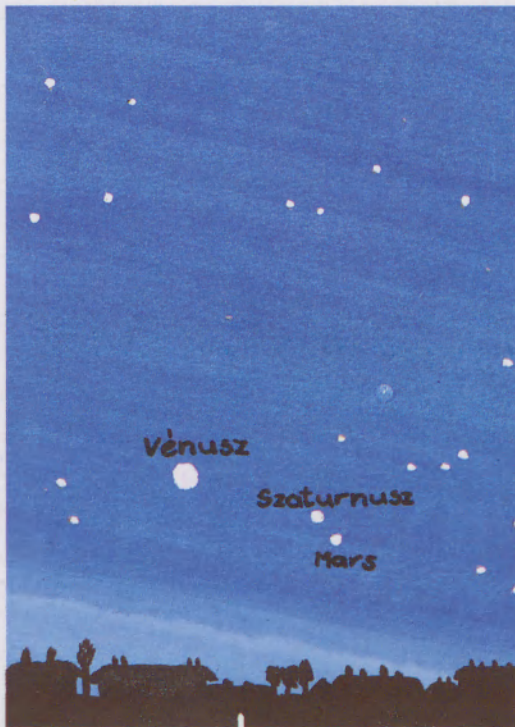
FEBRUÁR

- 17., 20 órakor a Hold utolsó negyedben.
- 18., 17 órakor az Antares 0,3 fokra északra a Holdtól.
- 22., 01 órakor a Szaturnusz 3 fokra északra a Holdtól.
- 22., 14 órakor a Vénusz eléri legnagyobb fényességét.
- 25., 10 órakor újhold.
- 28., 18 órakor a Mars 1 fokra délre a Szaturnusztól.

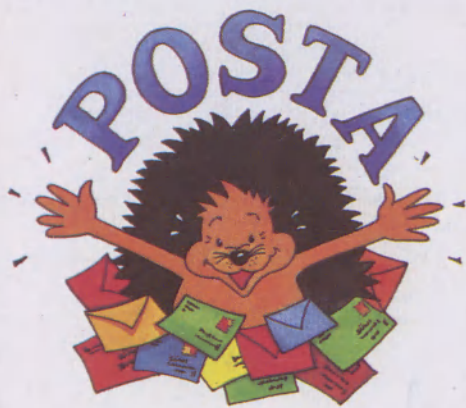
MÁRCIUS

- 4., 03 órakor a Hold első negyedben.
- 4., 21 órakor Ceres 1 fokra északra a Holdtól.
- 11., 12 órakor telihold.
- Tizennyolc órakor a minimális közelség időpontja, de a két bolygót a Vénusszal együtt hajnalban lehet megfigyelni, a délkeleti égbolton.

Ilyennek látod az eget február 28-án, 6 órakor

Délkelet

Moczó Vilmos szegedi olvasónk vadasparki élményeit írta meg nekünk.

— Már régen jártam a vadasparkban, de szívesen emlékezem vissza korábbi élményeimre. Először a vikunyát néztem meg. Társaim közül néhányan első pillantásra „őznek” nézték, de hamar rájöttek az igazságra. Az őz ugyanis másik ketreceben volt, éppúgy, mint a rackajuh. Látunk két szép héját is. A kenyerük nagyon aranyosak voltak, éppúgy, mint a deguk vagy a tengerimalacok. Aznap tanultuk biológiából a papagájokat. Eddig el sem tudtam képzelni, hogyan tudnak a csőrükkel kapaszkodni — most ezt is megfigyelhet-

tem. Szemtanúja voltam a héják és sasok etetésének is. A majmoknál szerencsénk volt, mivel a csimpánz éppen kint volt a kifutójában. A sürlőt azt hallottam, hogy a tuskójét ki tudja lőni. Most azonban az ellenkezőjét mondták. A teve is érdekes volt, csak az a baj, hogy majdnem leköppött. Találkoztam régi barátommal, Tomival, a pónilóval is. Sajnos már nem ismert meg, csak rámhorkantott. Az állatkerti vetélkedőn csapatunk feladata az volt, hogy „örökbe fogadjunk” egy állatot. Választásunk egy ormányos medvére esett. Egy kicsit sajnáltam, hogy nem Tomi lett a szerencsés választott! De a koati is nagyon szép!

Vikunya a Szegedi Vadasparkban Kovács Zsolt felvétele

— Nagyon tetszik nekem egy még elég ritkán látott madár, a japáni sirályka, főleg példás társas élete és szerény külseje miatt. Ezért szeretnék egy kicsit többet tudni róla — írta Ollé Melinda Budapestről.

— A japáni sirálykapinty valóban nagyon kedves madár, a pinyek között szinte a legszeledebb, legnyugodtabb. Ezért is használják dajkamadárként, ha valamilyen más pinyt nem foglalkozik a fészekaljával. Színe a fehértől a tarkán át, a barnáig terjed. A hegyes farkú bronzpinty alfajaiból tenyésztették ki Kínában, onnét került Japánba (innen származik a neve), majd Japánból Európába. Tartása megegyezik a többi nem túl igényes pinyt tartásával. Bár gyakran ajánlanak hozzá kis méretű vagy rakéta alakú kalitkát, ezek nem igazán használhatók, jobban szeretik a nem túl magas, de nagy alapterületű kalitkákat, ugyanis nem szívesen repülnek függő-

legesen fölfelé. Érdemes a japáni sirálykából több párt tartani egy kalitkában, így szívesebben költenek és társas életük is jobban megfigyelhető, a magfogyasztás pedig nem nő jelentősen. Élelemnek megfelelő a díszállat-kereskedésekben kapható magkeverék lágyeliséggel, esetleg egy-két lisztkegaccal kiegészítve, a fiókákat pedig a szülők főtt tojással, és szárított hangyatojással etetik. Mindig legyen fürdőjük és szépiájuk is.

Barnatarka japáni sirálykapinty Ollé Melinda rajza

Kothetz János mélykúti és Tóth Gábor hodázi olvasónk az ékszerteknősök tartására kíváncsiak.

— A hazánkban tízezerszámmal tartott vörösfülű ékszerteknősök gondozása csak látszólag egyszerű. Nehéz számukra a megfelelő táplálékot előteremteni, hiszen nyers sertéshúson, párizsin vagy éppen szárított rákocskán tartva hamar elpusztulnak. Fő táplálékuk a kishalnak, a horgászboltokban is kapható, úgynevezett csalihalnak kell lennie. (Ha te fogsz kishalat, vigyázz, nehogy haszonhaliivadékat vagy védett halat pecázz ki!) A kishalat pikkeléstől-mindenestől add tektonőseidnek, így hozzájut minden szükséges vitaminhoz. A páncél erősítésére időről-időre adj vízcisigát kedvenceidnek. Kiegészítő táplálékként felhasználható időnként kalcium-foszfáttal „panírozott” nyers marha- vagy csirkehús, lisztkegac, a pici tektonősök

esetében tubifex. Az ékszerteknősök tiszta vízben, 22—28 C fokos hőmérsékleten érzik jól magukat, ezért vizüket fűteni kell. Kimászó-kőre és melegítő lámpára is szükségük van. Az akva-terrarium mérete az állatok méretétől függ, de vedd figyelembe, hogy az ékszerteknősök megfelelő gondozás mellett igen gyorsan nőnek. Felhívjuk figyelmet, hogy az év első felében könnyvet fogunk megjelentetni a tektonősök gondozásáról.

Kormos Gyula soproni és Csiffary László párkányi olvasóink múlt évi, októberi számunkban megjelent kivágónk két elírására hívják fel a figyelmet. A darázs szövegéhez egy zengőlégy képe került, míg a sáska leírásához egy zöld lombszöcskéje. Igazuk van, ezért minden kedves olvasónktól bocsánatot kérünk!

A Kispesti Munkásotthon Művelődési Ház február 24—25-én (szombat-vasárnap) vásárral egybekötött dísz- és kislátalkállítást rendez, melyen a Süni is részt vesz. Szeretettel várunk mindenkit, aki vonzódik az állat- és növényvilághoz. A rendezvény helye: XIX. Marx utca 50., a Kőbánya-Kispest metró-végállomástól gyalog két percre!

Levelezni szeretne:

Lovakról: **Kohajda Katalin**, Süllysáp, Május 1. u. 49. 2241.

Állatbarátokkal: **Schuster Barbara**, Dunaújváros, Tanácsköztársaság u. 6. 2400; **Ómböli Beáta**, Hidas, Kosuth L. u. 60. 7696; **Dékány Zita**, Szákszend, Száki u. 102. 2857; **Takács Antal** Budapest, Bercsényi u. 5. 1041; **Libor Edit**, Szentes, Kölcsey F. u. 4/a. 6600; **Jakab Bernadett**, Balatonfüred, Tamási A. u. 27. 8230; **Csongrády Ágnes**, Kisújszállás, Ságvári E. u. 46. 5310; **Deli Adél**, Balatonfüred, Öreghegyi u. 27. 8230.

Papagáj- és díszhaltartókkal: **Herke Gábor**, Dombóvár, Zay Dezső u. 23. 7200.

Asványgyűjtőkkel: **Rakonczai Kamilla**, Kecskemét, Reile Gy. u. 14. 6000.

Természetbarátokkal: **Lökös Péter**, Berettyóújfalú, Tóth Árpád u. 1. 4100; **Szabó Berna**, Békésszentandrás, Móricz Zs. u. 18. 5561; **Bernáth Andrea**, Budapest, Tekla u. 7. 1163; **Seres Anikó**, Budapest, Borotvás u. 11. 1163.

Hetedikes lányokkal: **Fekete Éva**, Békésszentandrás, Bethlen G. u. 8. 5561; **Varga Ildikó**, Békésszentandrás, Kulich Gy. u. 13. 5561.

C-16-os számítógéptulajdonosokkal: **ifj. Kállai Márton**, Sósút, Petőfi S. u. 93. 2038.

Amatőr csillagászokkal: **Balázs Hajnalka**, Tompa, Alsósáskalapos 45. 6422.

Enterprise-tulajdonosokkal: **Bognár Balázs**, Petőháza, Bartók B. u. 11. 9443.

Kezdő állattartókkal: **Horváth Hajnalka**, Budapest, Kiss János altb. u. 21. 1126.

Keres:

Aranyhórcsógót: **Kalmár András**, Eger, Csapájev sétány 1. 3300; **Rácz Beatrix**, Gyula, Tessedik u. 33. 5700.

Halakat: **Molnárka Viktória**, Budapest, Halas u. 2/b. 1106.

Fiatal ékszerteknőst: **Fehér Gabriella**, Szolnok, Eseki I. u. 1. 5000.

Fekete kan törpesnauzert: **Dávid Örs**, Miskolc, Kuruc u. 43. 3535.

László Erika Törzskönyvezett macskafajták standardjai című könyvét: **Keresztes Krisztina**, Pomáz, Vörösmarty u. 14/a. 2013.

Him degukölyköt: **Pető István**, Dombóvár, Bezerédi u. 68. 7200.

Sötétszürke öt-hathetes kiscicát: **Himber Gabriella**, Budapest, Kilián Gy. u. 106. 1131.

Német vizsla és pekingi palotakutya-kölyköt: **Ónodi Gabriella**, Kunszentmárton, Szentesi u. 26. 5440.

Boxerkölyköt: **Papp Zsuzsa**, Pakod, Rózsa u. 1. 8799.

A Süni I., II., III. évfolyamát: **Tatai Sándor**, Csorna-Farád, Győri u. 15. 9321.

Kuvaszkölyköt: **Kiss Boglárka**, Pécs, Radnóti M. u. 7/a. 7633.

Kínál:

Keverék kan kutyát: **Molnár Csilla**, Budapest, Istenhegyi u. 7/c. 1126.

Him aranyhórcsógót: **Rockenbauer Éva**, Székesfehérvár, Engels F. u. 11. 8000.

Cserél:

Guppikat nimfa vagy Sándor papagájra: **Takács Antal**, Budapest, Bercsényi u. 5. 1041.

Szalvétát, horítékot és levelezőlapot poszterre: **Snóbl Bernadett**, Barcs, Vikár B. u. 15. 7570.

GALÉRIA

PAPAGÁJUNK Leczkésy László festménye

VÖRÖS KÁNYA Szentpéteri József hajdunánási olvasónk rajza

Jan Vanek felvétele

Élj sokáig !

„Az élet meghosszabbításának egész titka, hogy ne rövidítsük meg azt.”

Sokszor hallani innen-onnan olyan emberekről, akik több mint százévesek. Vajon hogyan éltek meg ilyen magas kort? Hát igen, jó lenne sokáig élni, de csak úgy van értelme, ha egészségesek, mozgékonyak és szellemileg frissek maradunk. A mai matuzsálemek a bizonyítékok arra, hogy ez megvalósítható. A titok nyitja, az életmódjuk! Közismert tény, hogy szervezetünk hasonló felépítésű, mint az állatoké. Csak arra nem gondolnak sokan, hogy míg az állatok életük nagy részét a szervezetük igényeinek kielégítésére fordítják, addig az ember éppen ellenségévé vált saját magának. Nem hagyjuk testünket kipihenni, ha fáradt. Ráadásul még az alvásra használt időt is rosszul használjuk ki. Nézz meg egy kutyát vagy macskát, mennyit helyezkedik, míg megtalálja azt a pózt, amelyikben a legjobban el tudja lazítani az izmait. Így rövidebb idő alatt is felfrissülhet. Te is próbáld ki, hogy mi a legkényelmesebb! Az állatok sokat mozognak, míg megszerzik táplálékukat, bejárják területüket, ezzel szemben mi nagyon egyoldalú életmódot folytatunk; sokat ülünk, állunk egyhelyben, sétálás

helyett buszra szállunk stb. Pedig egy kirándulásnak az az előnye is megvan, hogy jó levegőn mélyebbeket lélegezhetünk. A városi élet eredményeként alig használjuk ki tüdönket, így kevesebb oxigénhez jutnak sejtjeink. (A hegymenet utáni erős légzés igen jótékony hatású, de anélkül is vehetünk mély lélegzetet). És a táplálkozás...! Míntha elfelejtettük volna: „azzá leszel, amit eszel!” Ha összehasonlítjuk az állatok természetes körülmények között elfogyasztott táplálékát a miénkkel, könnyű belátni a különbséget. A zsíros, édes ételek úgy eluralkodtak étrendünkben, hogy aki szeretni merésze a zöldséglevéseket, főzelékeket, gyümölcsöket, azt kicsúfolják. Pedig a szervezetünkben lejátszódó folyamatokhoz nagyon sok olyan élelemre van szükségünk, amelyeket a legkedvezőbben a (nyers) természetes anyagokból tudjuk biztosítani. (Ezt a mindenféle mesterséges tápon felnevelt állatok húsa — be kell látnunk — ma kedvezőtlen irányba befolyásolja). Sok betegség kialakulásában szerepe van a helytelen táplálkozásnak, túltápláltságnak. A sok idegeskedéssel, rohangászással, szorongással ugyancsak életünket rövidítjük. Ha tehát szeretnél egészséges lenni és értékes életet élni sokáig, már most el kell kezdened keresni a saját utadat, mely visszavezet a természetes életmódhoz, egy emberibb élethez. Te már elkezdted keresni?

BARABÁSKATALIN

Nyertesek

A Süni októberi számában közölt rejtvény megfejtése: Galerida cristata, Parus major.

Féléves Süni előfizetést nyert: Molnár Sándor,

Fülöpháza, Kossuth u. 25. 6042; Varga Béla, Tiszanána, Ságvári u. 17. 3385; Koltai Andrea Zalaegerszeg-Andráshida, Szalvay Mihály u. 25/3. 8904.

Gratulálunk a nyerteseknek!

Milyen állatok lábnyomát látod a képeken? A megfejtéseket március 31-ig küldd be a Süni Szerkesztőségébe (Budapest, Bécsi út 171. 1032)! A helyes megfejtést beküldők között három aranyhórcsógőt sorsolunk ki.

A címdoldalon: Fotóriport az Andokból/Nikola Sztankovics felvétele. **Kis képeink:** Kökény/Matyikó Tibor felvétele; Szuahéli asszony/National Geographic felvétel; Szibériai hiúz/Kovács Zsolt felvétele. **A hátoldalon:** Békák februárban/Forrássy Csaba felvétele.

Süni az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, a Göncöl Társaság és az OKK Dokumentációs Központ és Könyvtár folyóirata. Felelős szerkesztő: Bársony Katalin. Munkatársak: Lendér Livia és Kovács Zsolt. Szerkesztőség: Budapest, Bécsi u. 171. 1032. Tel.: 188-6874. Kijadja az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, az Idegenforgalmi Világszervezet — WTO — társult tagja, valamint a Göncöl Társaság. Felelős kiadók: Fazekas István vezérigazgató és Kiszel Vilmos titkár. Készítette a Somogy Megyei Nyomdaipari Vállalat. Felelős vezető: Mike Ferenc igazgató. ISSN 0237-1154. Engedélyszám: III (IFJ) 41/1986. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalban, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlap Előfizetési és Lapellátási Irodában (HELIR Budapest XIII., Lehel u. 10/a. 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj félévre: 177 forint, egy évre 354 forint.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBAN:

TAVASZI ÉBREDÉS

HERNYÓK, PILLANGÓK

RÁGCSÁLÓK

„HIDEGVÉRŰ” SZERELEM

